

חשיבה מערכתית במנהיגות חינוכית – תיקוף מבנה

Systems Thinking in Educational Leadership:

Structure Validation

נחמה נדב, אוניברסיטת בר אילן, nadav9206@gmail.com

ד"ר חיים שקד, מכללת חמדת הדרום, haim.shaked2@gmail.com

ד"ר פסקל בן עוליאל, אוניברסיטת בר אילן, pascalebenoliel@gmail.com

פרופ' חן שכטר, אוניברסיטת בר אילן, Chen.Schechter@biu.ac.il

רקע: חשיבה מערכתית היא גישה הוליסטית התומכת בהתבוננות על המערכת השלמה. בגישה זו יש להסתכל על בעיות ומטרות כרכיבים של מבנים גדולים ולא כאירועים מבודדים (Checkland & Poulter, 2006). הגישה יושמה כאמצעי מקומי לטיפול בהתמודדות בתחום ספציפי בבית הספר והומלצה ככלי להובלת בית הספר באופן קבוע בכדי לסייע למנהלים להתגבר על משימות הניהול המורכבות. מאפייני הליבה שנגזרו ממחקר איכותני של שקד ושכטר (Shaked & Schechter, 2014) הם: הנהגת השלם; גישה רב ממדית; השפעה עקיפה; והערכת משמעות.

מטרה: מטרת המחקר לגלות ולתקף את מאפייני החשיבה המערכתית במנהיגות חינוכית ולפתח מדד חדש למדידת החשיבה המערכתית בקרב מנהלי בית ספר יסודי.

שיטה: המחקר נערך בדרך כמותנית, על ידי איסוף נתונים משלושה מדגמים שונים לשתי פאזות. משתתפי המחקר היו 414 מנהיגי ביניים מ-108 בתי ספר יסודיים ברחבי הארץ. השאלון נבנה במיוחד למחקר זה תוך התבססות על מחקר קודם. בפאזה הראשונה תוקף תוכן הפריטים בעזרת מומחים, והפריטים מופו על ידי ניתוח מרכיבים עיקריים (Principal Component Analysis). בפאזה השנייה בוצע ניתוח גורמים מגשש (Exploratory Factor Analysis) על מדגם חדש. הניתוח סייע באיתור המבנה בתוך מערכת המשתנים. לאחר מכן בוצע על מדגם נוסף ניתוח גורמים מאשש (Confirmatory Factor Analysis) שאישר את המבנה המוצע בהתאם לתיאוריה ולניתוח המגשש. תוקף הקריטריון נבחן על ידי ביצוע מתאמים לשני מדדים מבוססים: מנהיגות הוראתית ומחויבות ארגונית.

ממצאים: הממצאים הצביעו על ארבעה מאפיינים נבדלים, אשר כולם יחד מהווים את הדרכים המעשיות של מנהל הפועל בגישת החשיבה מערכתית: "הערכת משמעות" – יכולת בחינת החשיבות והרלוונטיות של כל אלמנט לכלל המערכת; "פתיחות למגוון דעות" – מודעות המנהל למגבלותיו של היחיד ושמיעת מגוון דעות מהאנשים המקיפים אותו; "הנהגת השלם" – ההתבוננות בכל נושא נתון כמערכת שלמה מעל ומעבר מרכיביה השונים; ו"מבט רב ממדי" – התבוננות בפרספקטיבה רבת פנים על כל נושא נתון.

תרומות והמשך מחקר: פיתוח כלי למדידת חשיבה מערכתית יכול לסייע במדידת חשיבה מערכתית על ידי השוואה בין אוכלוסיות אתניות, סקטורים ומגזרים שונים, כמו גם בהשוואה עם משתנים אחרים המשלבים מאפיינים ברמת הפרט, הצוות והארגון. המחקר עשוי לאפשר חקירה של דרכים לתמוך, לשפר, ולהאיץ חשיבה מערכתית במנהיגות בית ספרית.